

כתובת המערכת:

מודיעין עילית

מסילת יוסף 3/10

טל' - 08-9744220

דוא"ל לרשימת תפוצה:

rg5740@gmail.com

בארה של תורה

מאת הרב ראובן גולן מח"ס רינונה של תורה ♦ יו"ל ע"י כולל שערים המצויינים שע"י מוסדות דרכי תורה רחובות

גליון מס' 5 שבט תשע"ג

הוקדש לעילוי נשמת המנוח יחיאל בן אברהם ז"ל למשפ' חסון הי"ו

פרשת יתרו

לא אכל בסעודה זו. ורש"י פירש שמשה היה עומד ומשמש לפניהם [ולכאורה גם בדבריו אין הכרח שמשה אכל].

ונראה לבאר, שהנה פירש רש"י ש"ויהי ממחרת" היינו למחרת יום הכפורים [שבו הוריד משה לוחות שניות]. וכן הוא בתרגום יונתן נכתב בעל הטורים ש"ממחרת" הוא בגימטריא 'למחר יום כפורים'. ולפי"ז נמצא שסעודת יתרו שבה השתתפו אהרן וזקני ישראל היתה בעיצומו של יוה"כ.

והקשה הרמב"ן כיצד יתכן שאכלו ביוה"כ. ותירץ הרא"ם, שכן מצינו בחנוכת המקדש בימי שלמה שאכלו ביוה"כ, וקל וחומר שאכלו ביום שהוריד בו משה את התורה והלוחות. אך הט"ז דחה, שבמס' מו"ק (ט, א) משמע ששלמה היה באמת ראוי לעונש על זה. ועוד שאצל שלמה מלכתחילה לא קיבלו עליהם תענית בתחילת יוה"כ, אך כאן הרי בערב יוה"כ לא ידעו שמשה ירד למחר וקיבלו עליהם לצום, והיאך אכלו אח"כ. ולכך תירץ, שיתרו בא אל ישראל ביוה"כ, ובאותו היום הוריד משה לוחות שניות, ולימד את ישראל עד מוצאי יוה"כ, ואז עשה יתרו את הסעודה, ולמחרת ישב משה לשפוט את ישראל.

ברם, החתם סופר פירש, שכיון שמשה ירד ביוה"כ לא קיבלו ישראל את התענית מבעוד יום, ולכך לא התענו בשנה ההיא ואכלו עם יתרו, אך משה לא אכל כי קיבל עליו תענית. ולפי"ז מובן היטב מדוע משה לא אכל עימם כיון שהיה בתענית, אך מכל מקום עמד ושימש לפניהם.

"ויקדש את העם וכבסו שמלותם" (יט, יד)

הקשה בספר דרך שיחה, שהרי נאמר (דברים ח, ד) "שמלתך לא בלתה מעליך", ופירש"י "ענני כבוד היו שפים בכסותם ומגהצים אותם כמין כלים מגוהצים", ומדוע הוצרכו לכבסו שימלותם. ותירץ בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א שענין זה החל רק לאחר מתן תורה.

ובספר 'ברכת איש' לרא"י שיין תירץ, שאף שבגדיהם היו נקיים מ"מ כבסו שמלותם משום הכנה וכבוד למעמד הנשגב של מתן תורה. ומצינו שעושים דבר אף שאין בו צורך אלא משום כבוד, וכפי שבבית המקדש היו מנמים עליו שומרים אף שלא היה בכך צורך, וכמו שכתב הרמב"ם בהלכות בית הבחירה (פ"א ה"ח) "שמירת המקדש מצות עשה, ואע"פ שאין שם פחד מאויבים או מליסטים, שאין שמירתו אלא כבוד לו". ויש לדחות, ששם אף שאין צורך בכך מ"מ ודאי שיש כבוד יותר ע"י הצבת שומרים,

"ויאמר אל משה אני חותנך יתרו בא אליך" (יח, ו)

רש"י פירש שיתרו ביקש ממשה שיצא לקראתו. ולכאורה מדוע ביקש כן ולא נכנס מעצמו לתוך מחנה ישראל. אלא שבמדרש אגדה נתבאר, שיתרו לא היה יכול להכנס למחנה מפני הענן, כי גויים לא היו יכולים להכנס לתוך ענני הכבוד, ולכך לקח חץ וקשר איגרת בקצהו וכתב בה "אני חותנך יתרו בא אליך", והגיע החץ אל משה, וכשראה את האיגרת יצא מתוך הענן ובא אל חותנו וגיירו, ואז יכול היה יתרו להיכנס.

ואמנם במדרש שם יש דעה ששלח לו יתרו ע"י שליח נושמה היה זה אחד מישראל שיצא באקראי מחוץ לענני הכבוד. אך כתב המהרי"ל דיסקין שמלשון הכתוב משמע יותר שע"י חץ ואיגרת עשה כן וכתב בה "אני חותנך יתרו בא אליך", כי אם שלח שליח להודיעו היה צריך לומר "חותנך יתרו בא אליך".

ולכאורה הרי ציפורה ובניה כבר נתגיירו ומדוע לא שלחם יתרו לקרוא למשה. ותירץ ב'פנים יפות' שיתרו סבר שגירותה של ציפורה בטלה [עיי"ש בטעם הדבר] ולכך אף בניה צריכים להתגייר. אך טעה בזה, כי באמת היא ובניה היו כשרים, ולכן נאמר "ויצא משה לקראת חותנו" ולא כתוב שיצא לקראת אשתו ובניו, כי הם נכנסו כבר לתוך המחנה.

והנה בתפארת ישראל (קידושין פ"ד אות עז) כתב, שראה בספר אחד שהיה מלך ערבי שרצה להכיר את משה רבינו, ושלח צייר שיצייר את פניו, וכשהובא לו הציור ראה שלפי תווי הפנים היה צריך משה להיות בעל מידות פחותות. ואותו מלך הלך ונכנס לתוך מחנה ישראל ונפגש עם משה רבינו, עיי"ש בהמשך המעשה. ורבים תמהו וערערו על אמיתות המעשה, כי הרי כשנולד משה נתמלא הבית אורה ואף נולד מהול להורות שהוא מושלם ובעל מידות תרומיות. ובקונטרס 'קנאת האמת' למגיד מוילקומיר (הו"ד במנחת אהרן פר' יתרו) כתב בשם המהרי"ל דיסקין כמה הוכחות לפרוך מעשה זה, ואחת מהם היא שהרי גויים לא יכלו להכנס לתוך ענני הכבוד, וכיצד נכנסו הצייר והמלך למחנה ישראל.

"ויבוא אהרן וכל זקני ישראל לאכול לחם עם חותן"

משה וגו', ויהי ממחרת וישב משה וגו' (שמות יח, יב-יג)

בפסוק הוזכרו יתרו ואהרן וזקני ישראל אך לא הוזכר שמשה אכל עימם, וכן כתב הגר"י אייבשיץ בספר 'אהבת יונתן' שמשה

לע"נ ר' בנימין בן סלחה ז"ל ♦ סרח בת רחמה ע"ה ר' שלמה בן טאוס ז"ל ♦ נאזיה בת תאגיה ע"ה רחל בת סאלחה ע"ה ♦ צביה בת סרח ע"ה

סעידה בת חביבה ע"ה ♦ יהודית הילדה בת חוה ע"ה חביב בן פריחה ז"ל ♦ גבריאיל בן חוה ז"ל מרדכי בן תנה ויוסף ז"ל ♦ מורי יחיאל בן שודיה ז"ל

שלום בן סאלם ז"ל ♦ ורדה בת יוסף ע"ה חנה בת סאלם ע"ה ♦ ארנונה בת שלמה ע"ה אברהם בן פרי ז"ל ♦ הדס בת מלכה ע"ה

וכמו שכתב שם הרמב"ם "אינו דומה פלטרין שיש עליו שומרין לפלטרין שאין עליו שומרין". אך כאן אין שום ענין לכבס וללבן בגד מלובן].

"ויתיצבו בתחתית ההר" (שמות יט, יז)

בחידושים המיוחסים לר"ן (שבת קח, א) כתב דבר פלא. כי הנה דרשו חז"ל (שבת קמו, א) "בשעה שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא. ישראל כשעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן, עובדי כוכבים שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתן". וכתב הר"ן שזוהמת הנחש התפשטה בכל בעלי החיים, ולכן במעמד הר סיני נכחו כל מיני בעלי החיים שבעולם ונטהרו מזוהמת הנחש, כשם שישראל נטהרו באותה שעה מטומאה זו. אך היות ומעמד זה היה במדבר שאין בו ימים ונהרות, לא נכחו הדגים באותו מעמד ולכן נותרה בהם זוהמת הנחש. וכתב **השפת אמת** (שבת, שם) שבודאי כך קיבל הר"ן מרבותיו, שכל הבריות עמדו שם מלבד הדגים שאינם יכולים לצאת מהמים ליבשה.

ועפ"ז ביאר **ה'כלי חמדה'** (אות ו') את שיטת הרמב"ם שבדגים ומינים שבים אין איסור שביתת בהמתו ומחמר בשבת, כי יסוד איסורים אלו הוא מחמת שבבעלי חיים של ישראל יש קדושה, ולכן יש להם שייכות לאיסורי התורה והמצוות ונכחו שמצינו דעה בירושלמי (ע"ז פ"א ה"ו) שאסור למכור בהמה לגוי משום שמפקיע אותה מהמצוות, וכיון שהדגים לא היו בקבלת התורה, אין להן שייכות כלל בציווי התורה ובקדושת שבת, ולכן לא הוזהרו ישראל על שביתת דגים שלהם או על איסור מחמר בדגים. [אך **התוס'** (ב"ק נה, א) כתבו שיש איסור שביתת בהמתו ומחמר אף בדגים, וכ"פ **הבאה"ל** (סי' רמ"ו סע' ג') ו**הכה"ח** (שם ס"ק ל"ז)].

ברם, רוב הראשונים פירשו את הסוגיא לגבי זוהמת הדגים באופן שונה מהר"ן. ומ"מ נראה לבאר שאף הם מודים לר"ן שהדגים לא היו בקבלת התורה, אלא שזה נבע מחמת מעלת הדגים ולא משום חסרונו. כי הנה דרשו (ב"ר יט, ה) שחיה האכילה מעץ הדעת לבהמות לחיות ולעופות וכו"ה ברש"י בראשית ג, ו, ומשמע שהדגים לא אכלו מעץ הדעת כי היו מכוסים בים. וכ"כ ר' **צדוק הכהן** (פר"צ ויקהל אות ג'), והוסף, שמשום כך לא מתו הדגים במבול (כמבואר בסנהדרין קח, א), כיון שלא היתה בהן זוהמא ולא נטמאו בדור המבול. ולכן אין בהם איסור חלב ודם וטריפה, ואינם צריכים שחיטה, כי הם מתוקנים ואין בהם זוהמא רוחנית כלל. ולפי זה נמצא שזו גם הסיבה שהדגים לא נכחו בקבלת התורה, כי לא נזקקו להיטהר מהזוהמא כשאר בעלי החיים.

"וכל העם רואים את הקולות" (כ, טו)

בביאור הענין שהוצרכו לנס זה ש"רואים את הקולות" מובא בשם **מרן הגרי"ז זצ"ל**, על פי מה ששאלו את הגר"ח מוואלאזין זצ"ל על גדלותו של אחיו הגאון ר' זלמן, ואמר שאחיו יודע את כל התורה כולה בעל פה כמו שאדם מישראל יודע בעל פה

"אשרי". וכששאלו אותו שהרי בודאי רבו הגר"א היה יותר גדול, ואיזו מעלה שייכת יותר מזו של ר' זלמן בידיעת התורה, השיב כי הנה אע"פ שכל אחד יודע לומר אשרי בעל פה, מכל מקום אין יודעים לומר אותו מהסוף להתחלה, וזו מעלת הגר"א שידע את כל התורה כולה בעל פה ישר והפוך.

והנה זה פשוט שעל כל השגה שהגיע הגר"א בדרגת ידיעת התורה היה זה ע"י עמל ויגיעה, וא"כ צ"ל שיגע גם כדי שידע את התורה הפוך, וצ"ב מה הענין בכך. וביאר הגרי"ז שבודאי אין מעלה בעצם ידיעת התורה ישר והפוך, אלא שהנה החילוק בין ישר להפוך הוא רק כשקורין בעל פה, אך כשקורין מתוך הכתב אין שום חילוק. והרי על התורה נאמר "כתבם על לוח לבך", ונמצא שהשיעור בחיוב ידיעת התורה הוא עד שתהא לפניו ככתובה, והסימן לכך הוא שיוודע לקרותה ישר והפוך. וענין זה עמל הגר"א להשיגו.

וזהו הענין של "רואים את הקולות", שבשעת קבלת התורה היתה השגתם בשלימות במדרגת ידיעת התורה הגבוהה ביותר, עד שהיתה ככתובה לפניהם בבחינת "כתבם על לוח לבך" והיו קוראים אותה ישר והפוך וצ"ב כי לשם כך לא היו צריכים לראות ממש את הקולות, שהרי דבר זה הוא סימן למדרגתם בידיעת התורה ולא סיבת הידיעה, ודי היה גם אם ע"י שמיעה היו מגיעים בדרך נס למדרגה כזו].

"וירא העם וינעו ויעמדו מרחוק" (שם)

כתב **בעל הטורים**, "על כן מתנענעים בשעת לימוד התורה לפי שהתורה ניתנה ברדת בוי"ע". וכן מצינו **ברמ"א** (או"ח סי' מה, א) "ונהגו המדקדקים להתנועע בשעה שקורין בתורה, דוגמת התורה שניתנה ברדת", וכתב **המשנ"ב** שכן נהגו בשעת לימוד תורה שבע"פ. וכן הוא **בזוה"ק** (פר' פנחס) "מפני מה כל אומות העולם אינם מתנועעים ורק ישראל בלבד מתנועעים בשעה שהם עמלים בתורה לכאן ולכאן? נשמותיהם של ישראל נגזרו מן המאור הקדוש שכתוב נר ה' נשמת אדם וכו', והנר אינו נח לעולם אלא מתנועע לכאן ולכאן".

אמנם **בספר הכוזרי** (מאמר שני אות עט') כתב "אמר הכוזרי: אשאלך כעת היודע אתה סיבה לדבר שהיהודים מתנועעים בשעת קריאתם בספרים עבריים? אמר החבר: כי היו קוראים עשרה אנשים או יותר מתוך ספר אחד, ולכן היו עושים ספרים גדולים, וכל אחד מן העשרה הוצרך להתכופף משעה לשעה לשם עיון בתיבה אחת ולשוב ולהזדקף, כי הספר היה מוטל לפניהם על הארץ, וכך היתה שם תנועת התכופפות והזדקפות מתמדת, זאת היתה הסבה בראשונה. ולימים נעשה הדבר מנהג מתוך הסתכלות בנים במעשה אבות ומתוך חיקוי, כי זה טבע בני אדם. אולם אצל אומות אחרות כל אדם קורא בספרו ומקרב את הספר אל עיניו או מקרב עצמו לספר בשיעור הרצוי לו מבלי אשר יצר לו חבירו בזה ולכן אינו זקוק להתכופפות ולהזדקפות".

האיזנו לשיעורי הרב ראובן גולן ב'קול הלשון' בטל'

1-1-2-48-1. לשיחה על הפרשה הקישו 03-6171001

[השיחה מופיעה במערכת החל מיום חמישי בשעה 12:30]

עלון זה מופץ באלפי עותקים בארץ ובעולם, אם ברצונך לזכות את

הרבים ולהקדיש את העלון לע"נ הנפטרים, או להבדיל להצלחה

ולרפואה ולכל ענין, נא פנה להנהלת המוסדות בטל' 08-9452903

מיסה בת סטורי אסתר ע"ה
סוזן סולטנה בת שמוחה ע"ה
רבקה בת שרה ע"ה

חנן בן רחל ז"ל ♦ יהודה בן רבקה ז"ל
רינה בת סעדיה ע"ה ♦ יהודה בן רבקה ז"ל
אליהו בן זוהרה ז"ל ♦ רחל בת מרים ע"ה

רחל בת ג'יריה ע"ה ♦ ג'יראן בת רבקה ע"ה
רינה בת סעדיה ע"ה ♦ מאיר בן גורג'יה ז"ל
מוססה מורסל בן לאה ז"ל